

การเดินทางไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ด้วยการจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงิน อิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ของกระทรวงการคลัง

นางชลิดา พันธุ์ระวี
รองอธิบดีกรมศุลกากร

เพื่อตอบสนองแผนการปรับเปลี่ยนภาครัฐไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) จึงจัดทำ (ร่าง) แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2560-2564 ขึ้น โดยได้กำหนดควมวิสัยทัศน์ภายใต้แผนรัฐบาลดิจิทัลไว้ ดังนี้ “ยกระดับภาครัฐไทยสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานมีการทำงานแบบอัจฉริยะ ให้บริการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง”¹ ซึ่งวิสัยทัศน์ข้างต้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินการ 4 ประการ ได้แก่ 1) การบูรณาการภาครัฐ (Government Integration) 2) การดำเนินงานแบบอัจฉริยะ (Smart Operation) 3) การให้บริการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric Services) และ 4) การสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Driven Transformation)

รัฐบาลคาดว่าภายหลังจากการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ในอนาคต รัฐบาลจะสามารถก้าวเข้าสู่ขั้นต่อไปคือการเป็นรัฐบาลอัจฉริยะ (Smart Government) ซึ่งไม่เพียงหมายถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินการและการให้บริการของภาครัฐเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการทำงานของหน่วยงานในภาครัฐที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการติดตามตรวจสอบ และการลดโอกาสในการทุจริต

ของภาครัฐ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ (Business Ecosystem) ที่ช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วยการใช้นวัตกรรม

นอกจากนี้ หากภาครัฐเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลได้เร็ว ก็ย่อมเอื้อให้ประเทศไทยสามารถก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) อย่างสมบูรณ์ได้เร็วขึ้น

อีกด้วย ดังตัวอย่างประเทศที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสังคมไร้เงินสดประเทศแรกอย่างสวีเดนก็มีจุดเริ่มต้นมาจากการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องและรองรับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การออกมาตรการส่งเสริมการใช้ระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) โดยไม่กำหนดมูลค่าขั้นต่ำในการซื้อสินค้าและบริการผ่านเครื่องรับบัตร (EDC) ในร้านค้าและภาคธุรกิจ รวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) “Swish” บนโทรศัพท์มือถือเพื่อช่วยให้การโอนมีผลทันที²

ปัจจุบัน ระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนหนึ่งของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของกระทรวงการคลัง เทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านี้นอกจากจะเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการชำระและจัดเก็บภาษีอากรอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงภายในกระทรวงการคลังทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนระบบงานเดิมให้เป็นระบบอัตโนมัติ 2) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัติงาน 3) การออกแบบระบบงานใหม่ และ 4) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์

ดังนั้น นอกจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ตามแผนขับเคลื่อนกระทรวงการคลังสู่การเป็นกระทรวง

การคลังดิจิทัล (Digital MOF) และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment) อาทิ โครงการระบบการชำระเงินแบบ Any ID โครงการการขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ในการชำระเงิน โครงการระบบภาษีและเอกสารธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และโครงการ e-Payment ภาครัฐแล้ว กระทรวงการคลังโดยกรมศุลกากรยังอยู่ระหว่างการดำเนินการโครงการพัฒนาระบบการชำระเงินค่าภาษีอากรด้วยบัตรภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (Digital Tax Compensation: DTC) เพื่อพัฒนาระบบการจ่ายเงินชดเชยค่าภาษีอากรตามพระราชบัญญัติชดเชยค่าภาษีอากรสินค้าส่งออกที่ผลิตในราชอาณาจักร พ.ศ. 2524 จากระบบเดิมที่กระทำในรูปแบบบัตรภาษี (กระดาษ) ให้การชำระค่าอากรค่าธรรมเนียม และรายได้อื่นเปลี่ยนเป็นระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ทั้งระบบ

อนึ่ง โครงการ DTC ยังถือเป็นหนึ่งในความตั้งใจและความพยายามผลักดันกรมศุลกากร ซึ่งเคยตกเป็นจำเลยในฐานะตัวการปัญหาและอุปสรรค (Obstacle) ทางการค้าระหว่างประเทศของไทย ให้เปลี่ยนบทบาทไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) การค้าระหว่างประเทศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การดำเนินการเพื่อส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบบัตรภาษีอิเล็กทรอนิกส์

ดังนั้น กระทรวงการคลังจึงมีความจำเป็นอย่างมาก ในการเร่งจัดทำ **“แนวทางการจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government)”** เพื่อช่วยให้ผู้บริหารของกระทรวงการคลังสามารถมองเห็นภาพรวมขององค์กรได้ชัดเจนขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานและการกำหนดทิศทางการขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการช่วยลดความซ้ำซ้อนของงานดำเนินงานแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลัง เพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล และในการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารภายในกระทรวงการคลัง ให้มีความเข้าใจและรับรู้ทิศทางการพัฒนาระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กร ทั้งที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

อย่างไรก็ตาม มีการตั้งคำถามว่า เมื่อกระทรวงการคลังยังเคยไม่มีการจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์มาก่อน จะมีแนวทางในการจัดทำแผนที่นำทางอย่างไร แน่จนเรื่องนี้ถือเป็นความท้าทายใหม่ที่สำคัญในการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคกระทรวงการคลังดิจิทัล หากปราศจากความมุ่งมั่นในการฝ่าฟันอุปสรรคและความท้าทายเพื่อเป้าหมายในการยกระดับกระทรวงการคลังแล้ว กระทรวงการคลังของไทยก็ยังคงเป็นเพียงหน่วยงานกำกับดูแลระบบการเงินการคลังของประเทศ มากกว่าเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ การจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ไม่ใช่เรื่องยุ่งยากจนเกินความสามารถ และไม่ใช่สิ่งใหม่แต่อย่างใด เนื่องจากการจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์เป็นหนึ่งในรูปแบบจัดทำแผนที่นำทางการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Roadmapping) ที่ได้รับความนิยมมานานนับสิบปีแล้ว ประกอบด้วยการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อเชื่อมกลยุทธ์ทางธุรกิจเข้ากับการพัฒนาเทคโนโลยี และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางธุรกิจทั้งภายนอกและภายในองค์กร เช่น ทิศทางเทคโนโลยีและทรัพยากรที่ช่วยในการตัดสินใจ

แผนการลงทุนและพัฒนาด้านเทคโนโลยีขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ หรือการวางแผนใช้เทคโนโลยีขององค์กรโดยคาดการณ์ทิศทางของเทคโนโลยีที่จะมีการพัฒนาในอนาคต และมองภาพเส้นทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในมิติของการตลาดและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ในการนี้ ขอเสนอแนวทางการจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลัง เพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ในระดับภาพรวมของกระทรวงการคลัง ไว้เป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยสังเขป ดังนี้

1) จัดตั้งคณะทำงานจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล มีหน้าที่และภารกิจสำคัญในการกำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยและพัฒนากระบวนการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ของกระทรวงการคลัง รวมถึงเลือกรูปแบบการประยุกต์ใช้งานของแผนที่นำทางเทคโนโลยี เพื่อจัดทำแผนที่นำทางเทคโนโลยีด้านระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ของกระทรวงการคลัง โดยควรสอดคล้องกับรูปแบบของแผนที่นำทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยี (Product-Technology roadmaps) ซึ่งเป็นรูปแบบของแผนที่นำทางเทคโนโลยีที่นิยมมากที่สุด เพราะจัดทำขึ้นเพื่อใช้วางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ๆ รวมทั้งเป็นเครื่องมือช่วยสื่อสารให้แต่ละฝ่ายในองค์กรเตรียมความพร้อมในการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ผู้ใช้บริการที่เกี่ยวข้องในแต่ละช่วงเวลา เช่น การวางแผนนำโครงการ DTC ซึ่งเป็นบริการระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์แบบใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นมาใช้งานในอนาคต

2) คณะทำงานฯ ศึกษาวิเคราะห์ Core Technology ที่มีอยู่ เป้าหมาย (Goal) คือสิ่งที่ต้องการจะได้เพื่อให้ระบบการทำงานสมบูรณ์ เทคโนโลยีหรือวิธีการ (Technology/Method) ที่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงระบบการทำงาน และวิเคราะห์หาช่องว่างทางเทคโนโลยี (Gap of Technology) ที่ได้จากวิเคราะห์ปัญหา เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงาน รวมทั้งสรุปประเด็นเร่งด่วนหรือที่จะต้องพัฒนาหรือสนับสนุน

3) การจัดประชุม ควรเลือกใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการระดมสมอง โดยมีกิจกรรมหลัก ดังนี้

- การระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์
- การกำหนดทิศทางการพัฒนาเพื่อบ่งชี้เป้าหมายตามวิสัยทัศน์
- การกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ
- การศึกษาวิเคราะห์ทรัพยากรที่จำเป็นที่ต้องใช้เพื่อยกระดับขีดความสามารถและสอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง
- จัดทำร่างแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลในระดับภาพรวมของกระทรวงการคลัง
- นำเสนอแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้การกำกับของกระทรวง

การคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลต่อผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการคลังเพื่อพิจารณา

4) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์แผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล เช่น การจัดสัมมนาในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

5) จัดประชุมชี้แจงและเผยแพร่ผลการดำเนินงานแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลทุก ๆ 6 เดือน พร้อมทั้งเปิดโอกาสรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหรือทบทวนรายละเอียดของแผนที่นำทางดังกล่าวจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

แนวทางการจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government)

นอกจากแนวทางที่ได้เสนอไปข้างต้นแล้ว ยังมีกรอบการพัฒนาแผนที่นำทางฯ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่น่าสนใจจากหนังสือ “การจัดทำแผนที่นำทางการพัฒนาเทคโนโลยี” โดย ดร. ณัฐสิทธิ์ เกิดศรี³ อันสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภายใต้การกำกับกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล ดังนี้

■ การจัดทำแผนที่นำทางเทคโนโลยี มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่

1) บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยบุคลากร 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจในการทำแผนที่นำทางเทคโนโลยี (Idea Champion Team) กลุ่มผู้บริหารจัดการโครงการจัดทำแผนที่นำทางฯ (Project Owner) และกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำแผนที่นำทางฯ (A group of participant)

2) กระบวนการ (Process) เริ่มจากการสร้างกระบวนการในการจัดทำแผนที่นำทางฯ ที่มีการนำเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงการคลัง (Customized Technology Roadmapping Process) มาใช้ การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่นำทางฯ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำแผนที่นำทางฯ ที่เกิดขึ้นในอนาคต และ

3) ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Data) ได้แก่ การเตรียมและรวบรวมข้อมูลเชิงกลยุทธ์ เช่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment) แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 – 2564 ของธนาคารแห่งประเทศไทย แผนขับเคลื่อนกระทรวงการคลังสู่การเป็นกระทรวงการคลังดิจิทัล (Digital MOF) และโครงการพัฒนาระบบการชำระเงินค่าภาษีอากรด้วยบัตรภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (Digital Tax Compensation: DTC) เป็นต้น

■ ปัจจัยหลักๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำแผนที่นำทางฯ ไปประยุกต์ใช้จริงในกระทรวงการคลัง ซึ่งควรคำนึงถึง มีดังต่อไปนี้ 1) แผนที่นำทางฯ ต้องสร้างมาจากความต้องการและเป้าหมายขององค์กรอย่างแท้จริง 2) การได้รับการสนับสนุนและเปิดใจยอมรับจากผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการคลัง 3) การจัดหาบุคลากรที่เหมาะสมในการจัดทำแผนที่นำทางฯ 4) การพัฒนาและ

ปรับปรุงแผนที่นำทางฯ ตามระยะเวลาที่เหมาะสม และ 5) การปรับวัฒนธรรมและนโยบายองค์กรของกระทรวงการคลังและหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องเหมาะสมกับการนำแผนที่นำทางฯ ไปสู่การปฏิบัติจริง

■ การวางแผนนำแผนที่นำทางฯ ไปประยุกต์ใช้ หรือปฏิบัติสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเริ่มต้น (Initiation Stage) ระยะพัฒนา (Development) และ ระยะบูรณาการ (Integration Stage) ภาครัฐสามารถดำเนินการในระยะต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับทฤษฎีทั้ง 3 ระยะได้ ดังนี้

1) ระยะเริ่มต้น: เป็นระยะของการสร้างความเข้าใจและการยอมรับ ควรจัดตั้งคณะทำงานวิเคราะห์และจัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ภายใต้การกำกับกระทรวงการคลังเพื่อเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่หลักในการสร้างแผนที่นำทางฯ เรียกว่า Technology Roadmapping operation team (TRM operation team) ควบคู่กับการจัดตั้ง Idea Champion Team ที่ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหาร หรือตัวแทนของแต่ละกรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกับ TRM operation team ทำหน้าที่สื่อสารภายในกรมหรือหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบ ให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแผนที่นำทางดังกล่าว รวมทั้งการสร้างการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2) ระยะพัฒนา: เป็นระยะของการวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินผลกระทบ รวมทั้งพิจารณาโอกาสและอุปสรรคที่เกิดขึ้นแล้วหรือจะเกิดขึ้นในอนาคต ดำเนินการโดยกลุ่มที่เกี่ยวข้องจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ Idea Champion (ผู้นำทางความคิดของกระทรวงการคลัง เช่น ที่ปรึกษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิ) Idea Champion Team (กลุ่มผู้บริหารและผู้แทนแต่ละหน่วยงานในกระทรวงการคลัง) TRM operation team (กลุ่มผู้สร้างแผนที่นำทางฯ) และ TRM support team (กลุ่มผู้อำนวยความสะดวกและประสานงาน)

3) ระยะบูรณาการ (Integration Stage): เน้นการทบทวนและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กระบวนการจัดทำและนำแผนที่นำทางฯ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์และแผนงานที่เกี่ยวข้องของกระทรวงการคลังได้ โดยทั้ง 4 กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในระยะพัฒนาย่อมมีบทบาทสำคัญในระยะบูรณาการเช่นกัน

สุดท้ายนี้ ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกทางการค้าของประเทศไทย กระทรวงการคลังจำเป็นต้องปรับตัวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ทุกหน่วยงานในสังกัดจึงควรให้ความสำคัญกับการบริการจัดสารสนเทศเชิงกลยุทธ์ และเริ่มจัดทำแผนที่นำทางเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้กำหนดทิศทางและสนับสนุนการทำงานขององค์กรในอนาคตอย่างเหมาะสมและเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรคำนึงเสมอว่าการพัฒนาแผนที่นำทางฯ จนสำเร็จ ไม่ได้หมายถึงพันธกิจที่เสร็จสิ้นลง เพราะแผนที่นำทางฯ ที่ดีต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอเมื่อมีเหตุที่สมควรปรับปรุง เช่น แนวโน้มของนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลของรัฐบาล แนวโน้มการเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ และการเปลี่ยนแปลงของนโยบายหรือเหตุการณ์ทางการค้าและการลงทุน การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการตลาดและติดตามเทคโนโลยีใหม่อยู่ตลอดเวลาจึงเป็นสิ่งที่กระทรวงการคลังพึงกระทำอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาองค์กรและประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

¹ สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), (ร่าง) แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2560-2564, กรุงเทพฯ: โบลีเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย), พิมพ์ครั้งที่ 1 (กุมภาพันธ์ 2560).

² ชลิตพันธ์ บุญมีสุวรรณ , สังคมไร้เงินสด (Cashless Society), วารสาร ธุรกิจปริทัศน์, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561), หน้า 235-246.

³ ณัฐสิทธิ์ เกิดศรี, การจัดทำแผนที่นำทางการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Roadmapping), กรุงเทพฯ : ซีอีอูเคชั่น, 2561.